

VAIKO KALBA: KADA? KAIP? KODĖL?

Taisyklingos vaiko kalbos ugdymo rekomendacijos

Vaikutis sąmoningus žodelius pradeda tarti apie pirmąjį gimtadienį. Tačiau iki tol, jis labai stipriai tam ruošiasi. Verkimas ir rėkimas – tai pirmieji kalbos aparato lavinimo pratimai. Taip tobulėja kvėpavimas, balsas, artikuliacija.

Viena iš sąlygų, kad vaikas sėkmingai išmokytų kalbėti yra normaliai išsivystę kalbos mechanizmai. Vaikui gimus visi kalbos organai (lūpos, liežuvis, plaučiai ir t.t.) fiziologiškai būna susiformavę, tačiau naudojami lavėja toliau. Kartu bręsta ir smegenų centrai. Normaliomis sąlygomis augantis vaikas kalbėti išmoksta bendraudamas su suaugusiais žmonėmis. Jeigu kalbinio bendravimo nėra, vaikas kalbėti neišmoksta. Jeigu bendraujama mažai – vaiko kalbos raida gali būti ydinga.

Reikia akcentuoti tai, kad kiekvieno vaiko kalba plėtojasi individualiai, tačiau yra ir bendrieji kalbos raidos dėsningumai.

BENDRIEJI KALBOS RAIDOS DĖSNINGUMAI

‡ ką vertėtų atkreipti dėmesį

RĖKIMAS, VERKIMAS, VERKŠLENIMAS (pirmieji mėnesiai)

Kūdikiai gimus, jis į stiprų garsą reaguoja krūpčiodamas, mirkčiodamas. Nuo vidutinio garso pasikeičia vaiko pulsas, kvėpavimas. Praėjus kelioms savaitėms po vaiko gimimo, nuo garsinio dirgiklio vaikas nurimsta, sulėtėja naujagimio judesiai. Pirmo mėnesio pabaigoje galima stebėti, kaip raminais veikia lopšinės, niūniavimas. Šios reakcijos yra besąlyginės.

Reaguodamas į aplinką naujagimis verkia, rėkia, verkšlena. Pamažu kūdikio rėkimas įgauna įvairių intonacijų.

ČIAUŠKĖJIMAS/GUGAVIMAS (6-10 mėn.)

Čiauškėjimas padeda susidaryti ryšiams tarp kalbos padargų. Kūdikiai pradeda tarti pirmuosius garsus (dažniausiai A-U-I), vėliau skiemenis (AU, AI, EU) ir jau supranta

dažnai vartojamus žodžius žinomoje aplinkoje. Mažyliai pradeda kartoti skiemenis MA-MA, TE-TE ir kt. Po lengvų garsų tarimo, vaikai pamažu pereina prie specialių garsų tarimo, būdingo gimtajai kalbai.

Reikia stebėti, ar vaikas mėgdžioja sakomus garsus, ar bando kartoti. Jei NE - jau reikėtų į tai atkreipti dėmesį. Gali būti, kad vaikas nesuvokia kalbos arba fonemiškai neskiria garsų (kad skirtum turi girdėti).

Jei vaikas noriai kartoja garsus, skiemenis, mėgdžioja - vadinasi tam vaikui kalbėti tikrai patiks.

ĮDOMUS FAKTAS - vaisius mamos pilve pradeda girdėti nuo 16 sav. Todėl su vaiku pradedama bendrauti jam dar negimus.

Maži vaikai (iki 1 m.) žodžių junginius gali suvokti kaip vieną vienetą, pvz.: Kas čia? - lėktuvas → *kasčialėktuvas*; čia batas → *čiabatas* ir pan.

BŪTINA RODYTI TINKAMĄ KALBINĮ PAVYZDĮ:

KALBĖTI

- LĖTAI,

- AIŠKIAI,

- DARYTI TINKAMAS PAUZES TARP ŽODŽIŲ.

KADA VAIKAS
TURI PRADĖTI
KALBĖTI?

Tipinė norma yra apie 1,5 m. - 1,7 m.

Vėlyvoji kalba - apie 2,5 m.

3-IEJI - 4-IEJI METAI

Įsimena → užkoduoja → ištransliuoja = TAIP VAIKAI ĮSIMENA KALBĄ

Vaikas ne tik išmoksta tarti žodžius, sudaryti sakinius, bet ir mokosi bendrauti. Mažasis žmogus klausosi, ką kalba suaugusieji. Jam patinka klausytis, ypač pasakų, eilėraščių. Atkreipkite dėmesį, kad pasakose, kurios skirtos šiam amžiui, yra daug pakartojimų. O lengvai rimuoti eilėraščiukai turi aiškų turinį.

Tikras bendravimas vyksta per fizinį kalbos pojūtį (intonacija, išraiška, emocija ir kt.) Vaikai VISADA studijuoja suaugusiojo balsą.

Kai vaikas tardamas iškraipo žodžius - tai yra jų kalbos dėsningumo įsisavinimo rezultatas. Dėl šios priežasties BŪTINA RODYTI TINKAMĄ KALBINĮ PAVYSDĮ!

KAIP VAIKUI PADĖTI?

Pirmiausia mažasis žmogus išmoksta RITMĄ:

- Kūdikiams - lopšinėms,
- Jau čiauškantys vaikai - dainelės, delniukų žaidimų,
- Vyresni vaikai - skiemenuočių, ilgesnių žodžių su judesiu.

Daugeliui vaikų patinka kai prie jų liečiasi. Tokią patirtį galima pasitelkti mokant vaikus tinkamai tarti žodžius. Pvz.: žandukai - bakst; delniukai - tekšt; pirščiukai - bar bar bar... ir pan.

„ŽODINĖ RUTINA“

„Žodinė rutina“ labiausiai reikalinga mažiems vaikams ir jiems tai labai patinka: klausytis vis to paties, o vėliau ir patiems atkartoti.

Tai galima taikyti ir rutininuose veiksmuose, ir žaidimuose, ir buityje.

Pirmiausia vaikai įsisavina klausimus KAS? KUR?

Vėliau:

KODĖL? KADA? KURIS?

Bendraudami su dar nekalbančiu vaiku, kalbėkite kuo trumpesniais dviskiemeniais žodžiais, t. y. priebalsis-balsis, priebalsis-balsis, bei trumpais sakiniais. Su vaiku reikia

kalbėti taip, kad jis lengvai galėtų atkartoti jūsų pasakytus žodžius, pvz.: šuo bėga; katė tupi ir pan.

Kol vaikas dar nekalba - galima duoti jam nurodymą ką nors padaryti. Nurodymai turi būti aiškūs, trumpi ir tikslūs, pvz.: imk rudą mešką, dėk ant stalo. Tokie nurodymai leidžia vaikui mokytis orientuotis erdvėje, skirti spalvas, atskleidžia suvokimą.

Kalbinių įgūdžių galima mokyti ir per pojūčius: rūgštu - ragaujam citriną; saldu - ragaujam saldainį ir t.t. Kalbos atradimas per pojūčius yra vienas iš efektyviausių būdų skatinti ir mokyti vaiką kalbėti.

Svarbu ir to paties veiksmo kartojimas bei jo apibūdinimas: bėgimas, ėjimas, lipimas, valgymas ir t.t.

Prie įsimenamų objektų pavadinimų labai svarbu pridėti ir to objekto ypatybę:

OBJEKTAS + YPATYBĖ = SAKINUKAI

Pvz.: MAMA + GRAŽI = MAMA GRAŽI.

Derėtų vengti mažybinių, „malonybinių“ žodžių formų vartojimo bendraujant su 3-4 metų vaiku. Jie mažamečiui yra per daug sudėtingi ir klaidinantys.

Nuo keturių su puse metų vaikas turėtų susitikti su logopedu, kad specialistas įvertintų ir pasakytų, ar visi garsai vaiko tariami gerai ir tinkamai (garso [r] vaikas gali neištarti iki 5,5 m. - ir tai nieko blogo).

Rekomendacijas parengė vyr. logopedė Viktorija Dumskienė.

Naudota literatūra:

1. Garšvienė, A., Ivoškuvienė, R. (1993), „Logopedija“, Kaunas.
2. Gudžiūnienė, A. (2010), „Mokinių, turinčių kalbėjimo, kalbos sutrikimų, pasirengimo mokyklai veiksniai kalbos aspektu“, Šiauliai.
3. „Mamos žurnalas“ (2021), „Kaip kalba jūsų vaikas: pasitikrinkite pagal šį logopedinį kalendorių“, <https://mamoszurnalas.lt/kalbos-raida/>.